miloš vacek

SONATA DRAMMATICA

per Piano
(in uno movimento)

1972

1974

Editio Supraphon
Export—Artia—Prague

Sonata drammatica per piano Miloše VACKA (nar. 20. června 1928 v Horní Rovni u Pardubic) prozrazuje po prvních krůčcích na koncertních pódiích sympatickou životnost. Je jednovětá, uchopená v jednolitém dramatickém i tektonickém oblouku. Je melodicky zpěvná, výmluvně navazující na tradici české klavírní literatury sukovško-novákovského zaměření. Je stylizovaná s porozuměním pro nástroj, jeho široký výrazový rejstřík i témbrové polohy. Vládne střízlivými, pro autora samozřejmými prostředky, nehledajícími nový zvukový terén klavírnímu umění, ale spotřebovávajícími znovu to, čeho už dříve bylo dosaženo.

Základním východiskem tohoto Vackova díla je snaha po emocionální účinnosti klavírního výrazu. Sonáta nezná statického prvku. Nevybíjí se v umné konstrukci, ale v přehledném rozvrhu formy útočí na posluchačovu pozornost svou vznětlivou, expresivní melodicko-tematickou prací i souzvukovou sazbou. Není v ní zastávky, jen nepatrné ohlédnutí zpět. Její vnitřní svět přímočaře graduje nepolevujícím napětím i účelně rozmístěnými vrcholy dramatické výstavby. Kontrapozičně využívá náznaku volné věty uprostřed zvrásněných oblouků s virtuózními prvky klavírního pohybu i rytmicko-figurativního neklidu. Z klidného, téměř ponurého úvodu se vypne téma, jež se rozehraje do prudkého víru; po něm nastává zdánlivé uklidnění (Largo, doloroso) v jakýchsi dvou jednoduše řešených pásmech, které opět graduje zahušťováním harmonických souzvuků i rozpínavostí tématu k senzitivní kulminaci. Přechází do další, ještě dramatičtější části (Allegro con fuoco) s volným kompozičním obráběním vedlejšího tématu. Reminiscenci lyrického prvku nemilosrdně přetínají dramatické akordy druhého tématu až ke stručné, vrcholné katarzi. Reprízová část je krátká. Má však spíše ráz sonátového provedení, v němž se sváří veškerý tematický materiál v prudkých nárazech, aby konečně vyústil do klidu a smíru.

Dílo je melodicky určité, harmonicky logicky vázané, využívající možností rozšířené tonality. Chromatická kumulace kolem akordických tónů je častým prvkem sonáty právě tak, jako souběžné rozeznívání celé klaviatury prvky akordického i melodického prolínání. Sonáta drammatica programu nemá. Přesto její vnitřní svět je obsažný, ve smyslu duchovního zápasu lidské bytosti o poznání čistého zřídla pravdy.

Sonáta vznikla v únoru roku 1972. Stala se reprezentativní součástí Vackovy poslední tvůrčí periody, v níž se autor vzdálil dřívějšímu vyhraněnému zájmu o baletní, filmovou a vůbec scénickou hudbu a více se soustředil na komorní útvary hudebního tvoření. V jejím sousedství vznikly lyricky laděné Tři ženské sbory „Návraty ke studánce" (1971), kvintet „Šumavské metamorfózy" pro housle, violu, violoncello, flétnu a hoboj (1971), cyklus klavírních skladeb „Zatoulané listy z Milostného deníku" (1972), cyklus „Sonety předjaří" pro soprán a klavír na slova Marie Mauerové (1972) a naposledy „Lovecká suita" pro čtyři lesní roky (1972). Jak šťastná byla inspirace při genezi tohoto díla, svědčí okolnost, že Miloš Vacek je zkomponoval během dvou dnů. Ještě v červenci roku 1972 sonátu nahrál český klavírista Antonín Hubálek pro Radio Toronto a 14. března 1973 ji poprvé koncertně interpretoval Josef Hála v Týdnu soudobé tvorby českých a slovenských skladatelů v pražském Domě umělců.

Milan Kuna

Die *Sonata drammatica per piano* von Miloš VACEK (geboren am 20. Juni 1928 in Horní Roveň bei Pardubice) verrät bereits nach den ersten Schritten über die Konzertpodien eine sympathische Vitalität. Sie besteht aus einem Satz, in dramatisch und tektonisch einheitlichem Bogen erfaßt. Sie ist melodisch gesanglich und knüpft beredt an die Tradition der tschechischen Klavierliteratur der Suk-Novák-Richtung an. Ihre Stilisierung beweist feinstes Verständnis für das Instrument, dessen breites Ausdrucksregister und Timbre-Lagen. Die Sonate beherrschen nüchterne, für den Autor selbstverständliche Mittel, die kein neues klangliches Terrain für die Klavierkunst suchen, sondern lediglich von Neuem das verbrauchen, was bereits früher erreicht worden ist.

Der grundlegende Ausgangspunkt dieses Vacekschen Werkes ist das Streben nach emotioneller Wirksamkeit des Klavierausdrucks. Die Sonate kennt kein statisches Element. Sie entlädt sich nicht in kunstvoller Konstruktion, sondern attakiert die Aufmerksamkeit des Zuhörers in übersichtlicher Aufteilung der Form durch ihre leicht erregbare, expressive, melodisch-thematische Arbeit und ihren akkordischen Satz. Es gibt keine Rast, kein Stehenbleiben, nur einen fast unmerklichen Blick zurück. Ihre innere Welt steigert sich gradlinig mit unverminderter Spannung und zweckmäßig verteilten Höhepunkten des dramatischen Aufbaus. Kontrapositionsmäßig nützt sie die Andeutung des freien Satzes inmitten geriffelter Bögen mit virtuosen Elementen der Klavierbewegung und der rhythmisch-figurativen Unruhe aus. Aus einer ruhigen, fast düstertrüben Einleitung erwächst ein Thema, das sich zu stürmischem Wirbel steigert; sodann folgt eine scheinbare Beruhigung (Largo, doloroso) in zwei einfach gelösten Abschnitten, die wiederum durch Verdichtung der harmonischen Akkorde, sowie die Spannkraft des Themas zu sensitiver Kulmination gradiert. Sodann folgt ein Übergang in den weiteren, noch dramatischeren Teil (Allegro con fuoco) mit freier kompositorischer Bearbeitung des Nebenthemas. Die dramatischen Akkorde des zweiten Themas zerreissen unbarmherzig die Reminiszenz des lyrischen Elementes bis zur kurzen, kulminierenden Katharsis. Der Reprisenteil ist kurz. Er trägt jedoch eher die Züge der Ausführung in Sonatenform, in welcher das gesamte thematische Material in heftigen Stößen zusammengeschweißt wird, um schließlich in Ruhe und Frieden auszuklingen.

Das Werk ist melodisch konkret, harmonisch logisch gebunden, wobei die Möglichkeiten einer erweiterten Tonalität ausgenützt sind. Die chromatische Kumulation rund um die akkordischen Töne ist ein häufiges Element der Sonate, ähnlich wie das parallele Erklingen der gesamten Klaviatur mit Hilfe von Elementen der akkordischen und melodischen Diffusion. Die Sonata drammatica verfügt über kein Programm. Trotzdem ist ihre innere Welt gehaltvoll, im Sinne des geistigen Kampfes des Menschenwesens um die Erkenntnis des reinsten Quells der Wahrheit.

Die Sonate entstand im Feber 1972. Sie stellt einen repräsentativen Bestandteil der letzten Schaffensperiode Vaceks dar, in der sich der Autor von seinem früheren ausgeprägten Interesse für Ballett-, Film- und überhaupt szenische Musik zurückzog, um sich mehr und mehr auf die Kammergebilde im Musikschaffen zu konzentrieren. In ihrer Nachbarschaft entstanden die lyrisch gestimmten Drei Frauenchöre (Heimkehr zum Brünnlein) „Návraty ke studánce" (1971), das Quintett (Böhmerwaldmetamorphosen) „Šumavské metamorfózy" für Violine, Bratsche, Violoncello, Flöte und Oboe (1971), der Zyklus von Klavierstücken (Verirrte Blätter aus einem Minnetagebuch) „Zatoulané listy z Milostného deníku" (1972), der Zyklus (Vorfrühlings-Sonette) „Sonety předjaří" für Sopran und Klavier nach Worten von Marie Mauerová (1972) und zuletzt (Jagdsuite) „Lovecká suita" für vier Waldhörner (1972). Wie glücklich die Inspiration bei der Genese der Sonata drammatica per piano war, bezeugt der Umstand, daß Miloš Vacek die Komposition binnen zwei Tagen schrieb. Noch im Juli 1972 machte der tschechische Pianist Antonín Hubálek eine Aufnahme der Sonate für Radio Toronto und am 14. März 1973 interpretierte sie Josef Hála anläßlich eines Konzertes in der „Woche zeitgenössischen Schaffens tschechischer und slowakischer Komponisten" im Prager Haus der Künstler.

Milan Kuna

Deutsch Žofie Brožková

Durata 12 minut

SONATA DRAMMATICA

per Piano

MILOŠ VACEK
(* 1928)

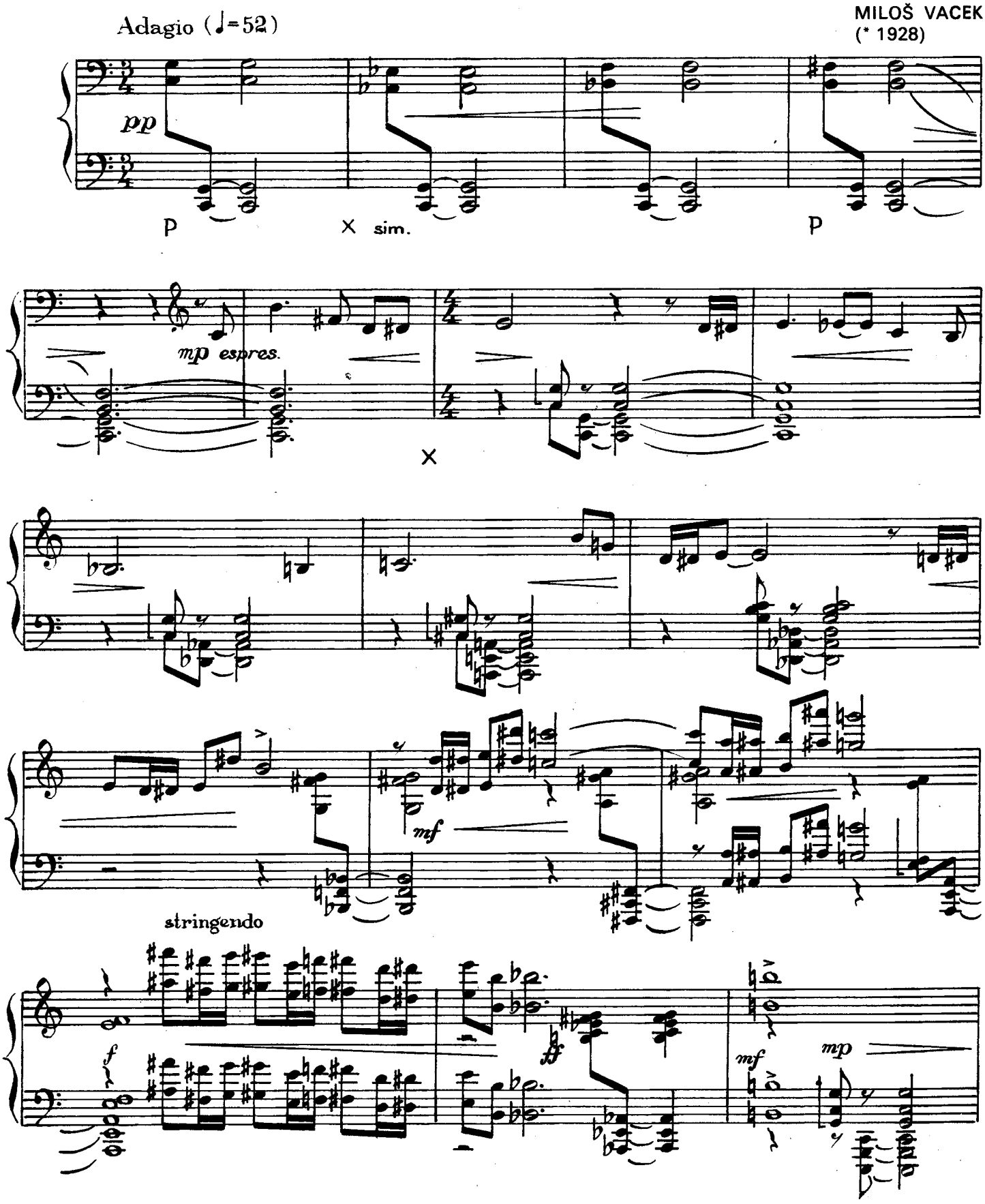

© Editio Supraphon
Praha 1974

All rights reserved
Printed in Czechoslovakia

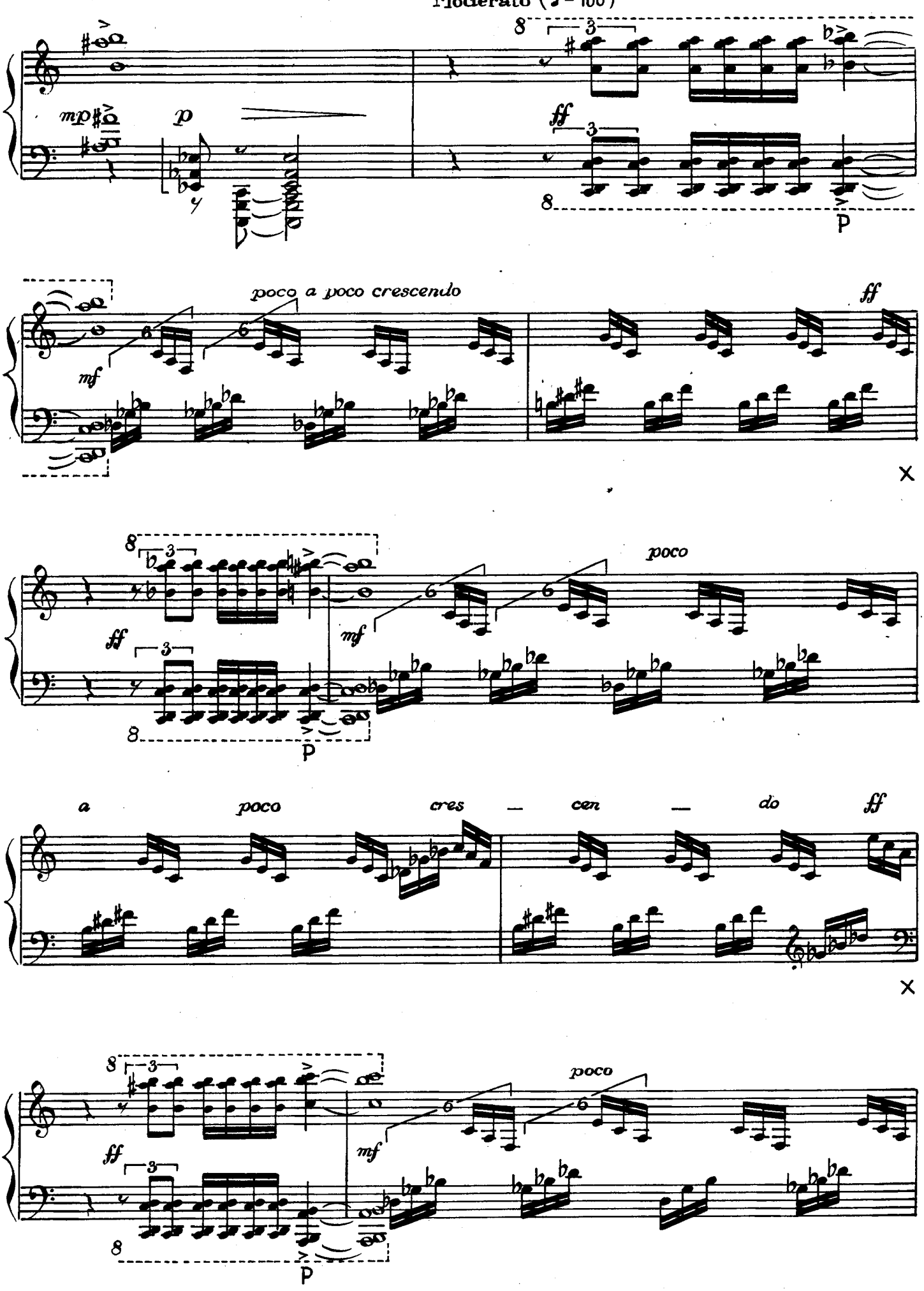
Moderato (♩= 100)
mp
p
ff
P
poco a poco crescendo
mf
ff
poco
a poco cres — cen — do ff

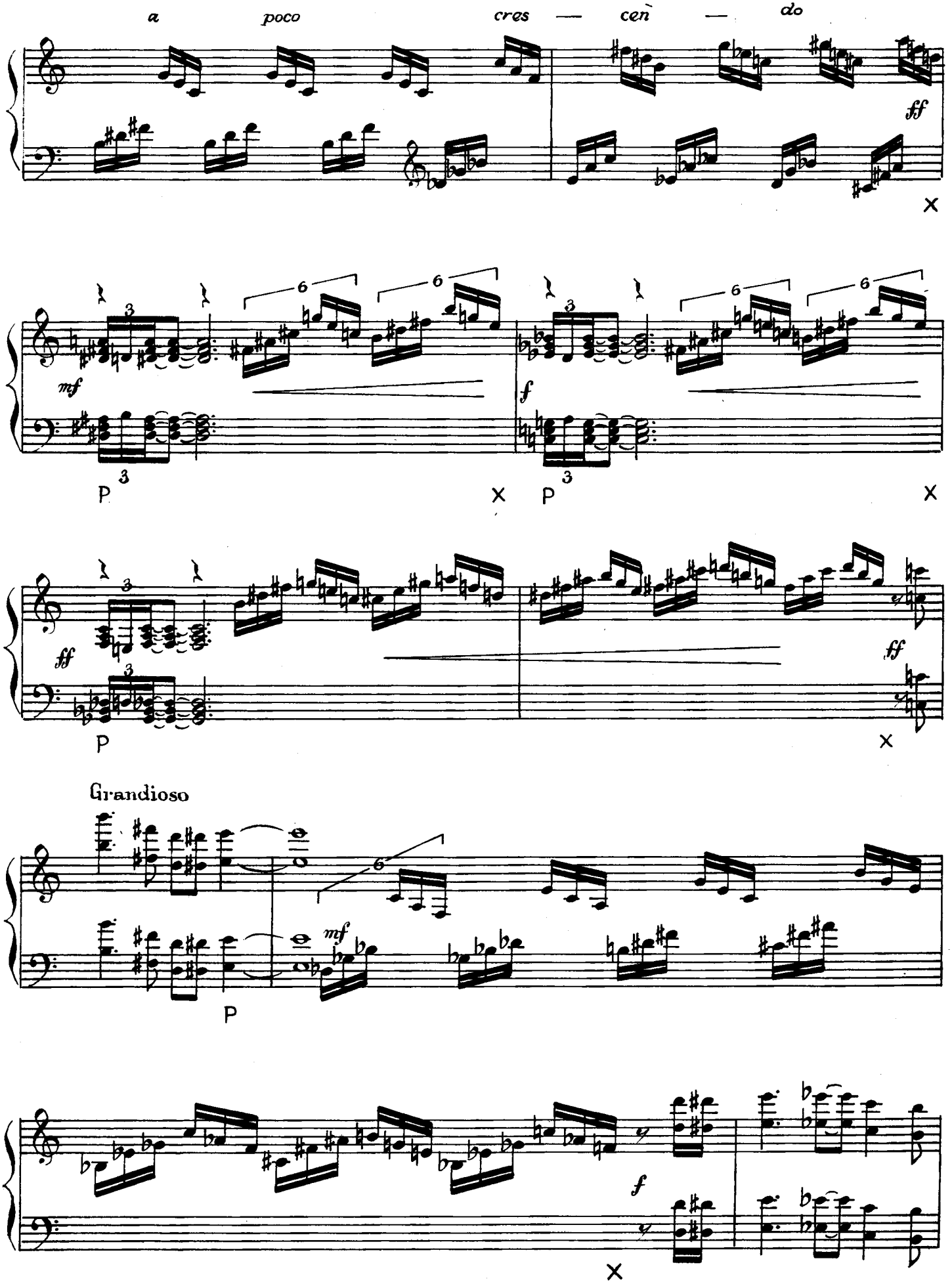
a poco cres — cen — do
ff
mf
f
P
X
Grandioso

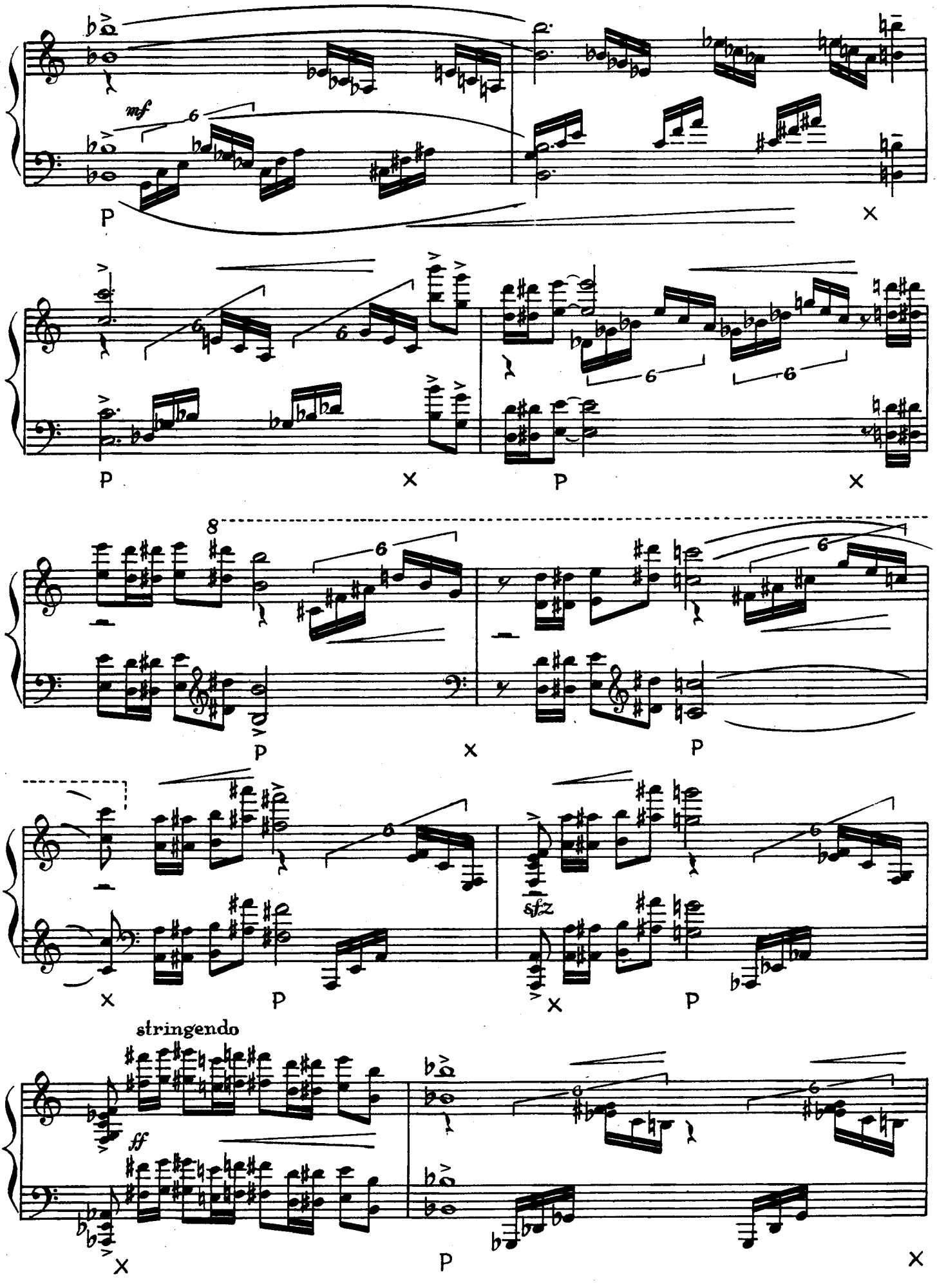
mf
P
X
P
X
P
X
8
P
X
P
X
P
sfz
X
P
stringendo
ff
X
P
X

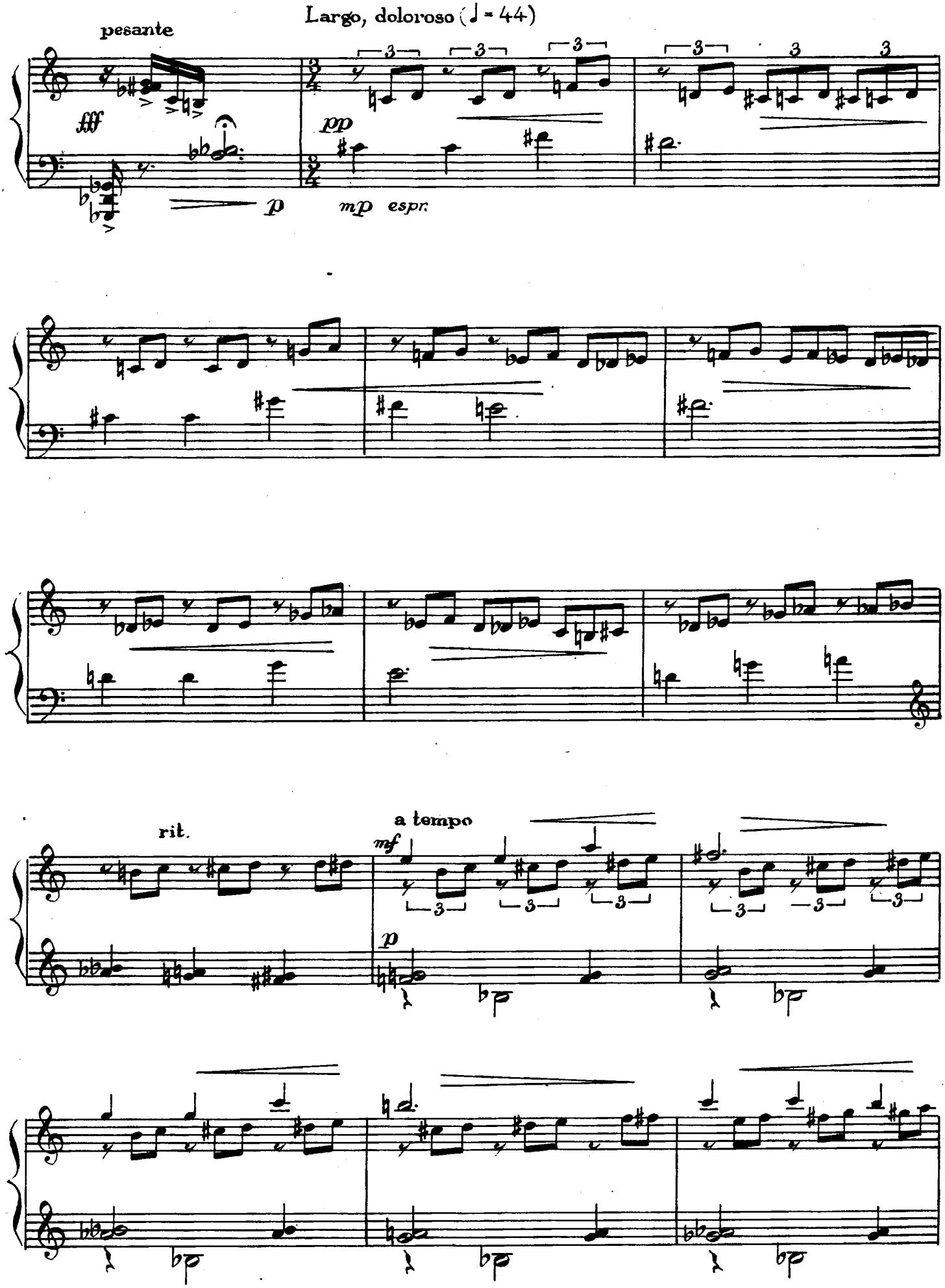
Largo, doloroso (♩ = 44)
pesante
fff
p
pp
mp espr.
rit.
a tempo
mf
p

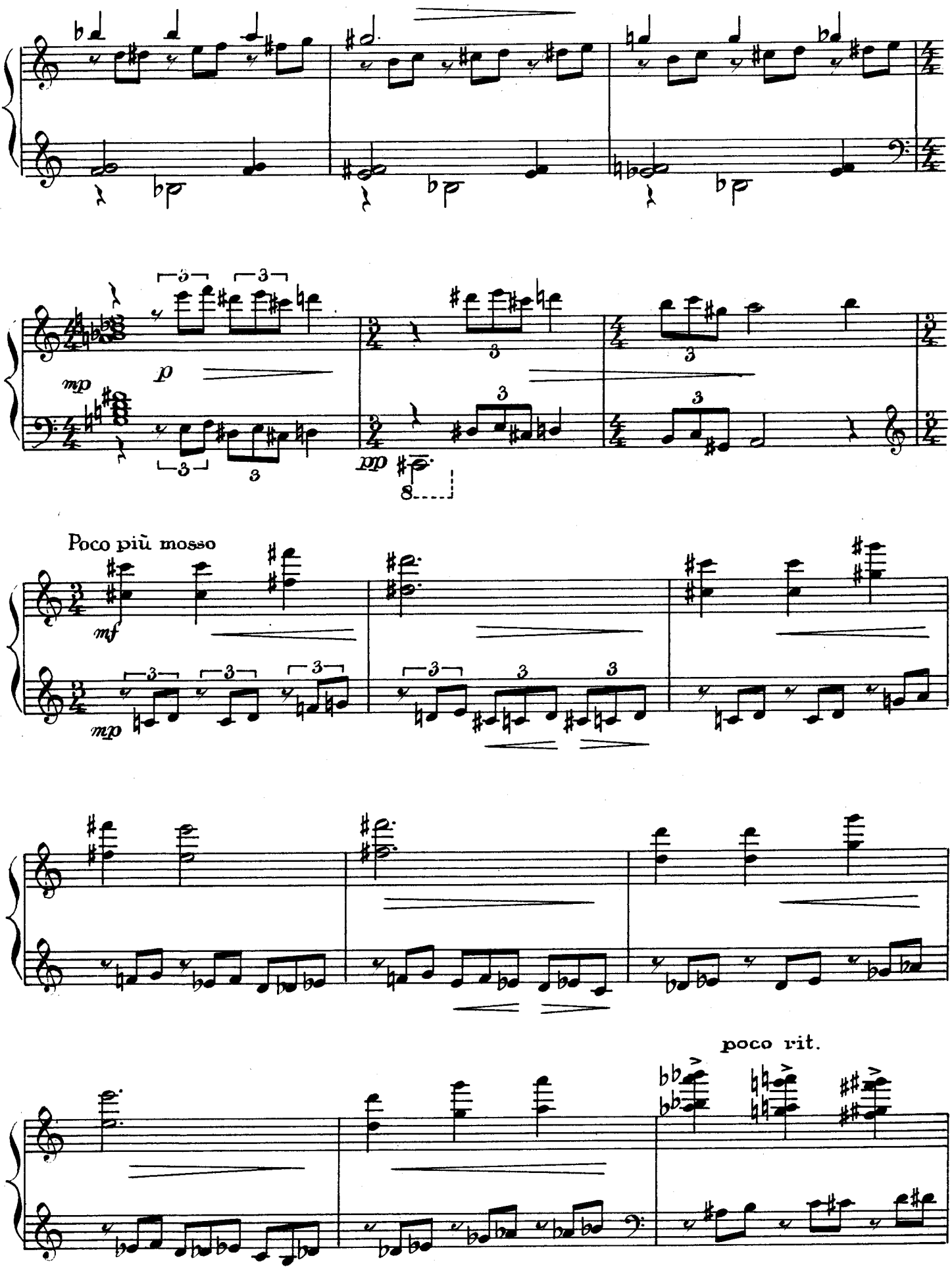
Poco più mosso
poco rit.

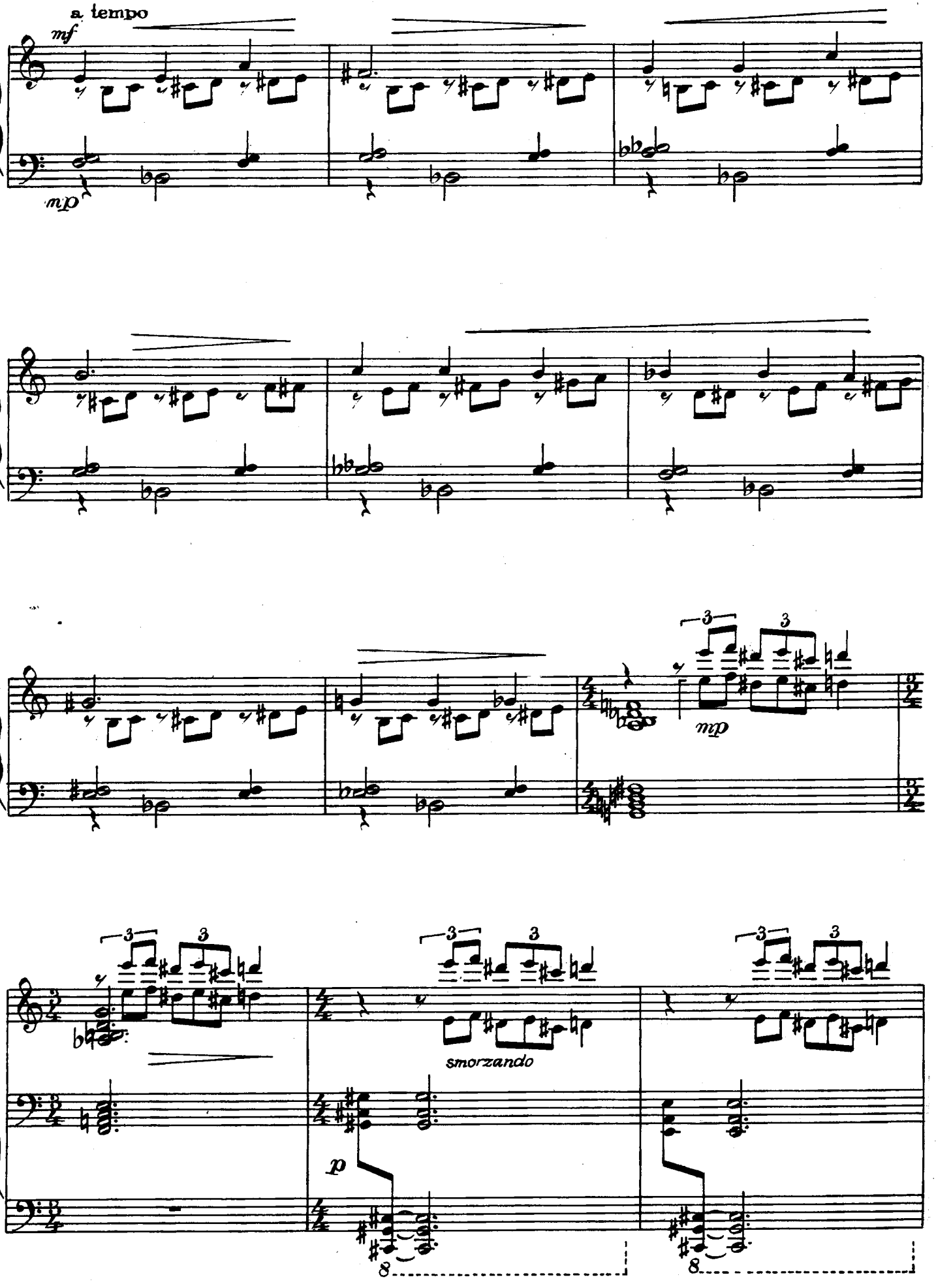
a tempo
mf
mp
mp
smorzando
p
8
8

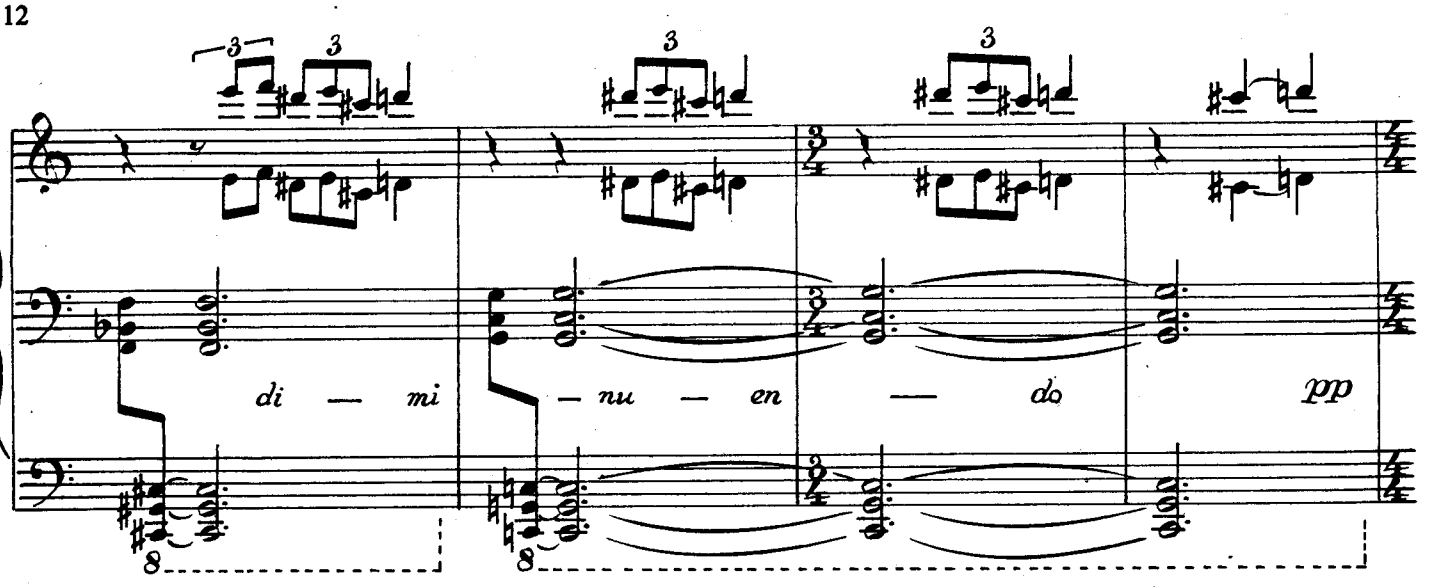
di — mi — nu — en — do
pp

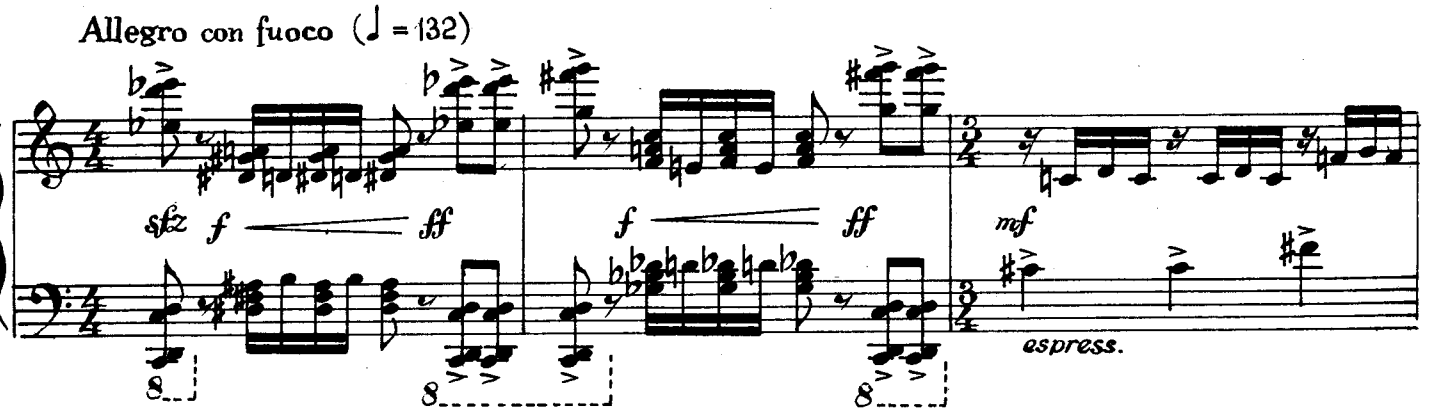
Allegro con fuoco (♩ = 132)
sfz
f
ff
f
ff
mf
espress.

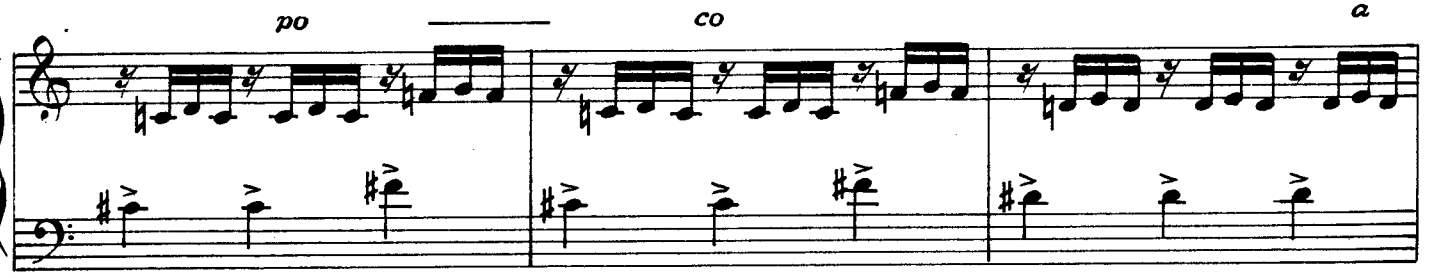
po
co
a

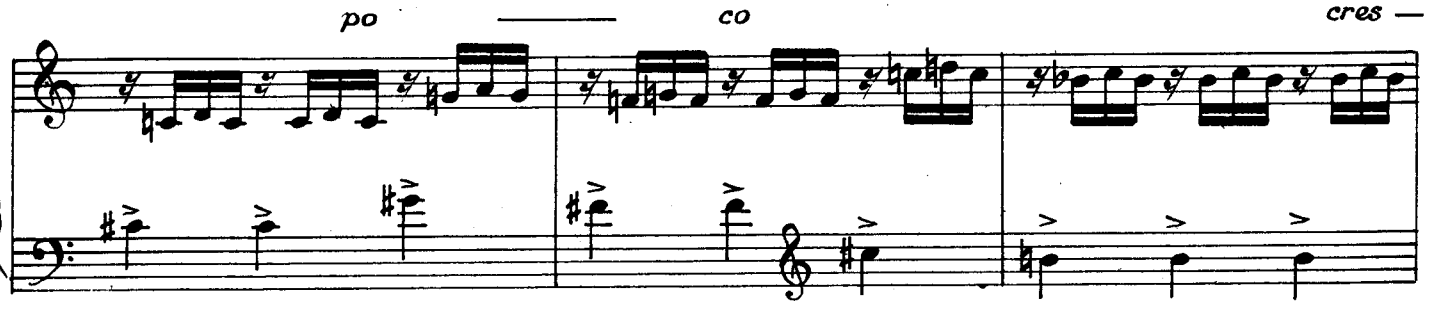
po
co
cres —

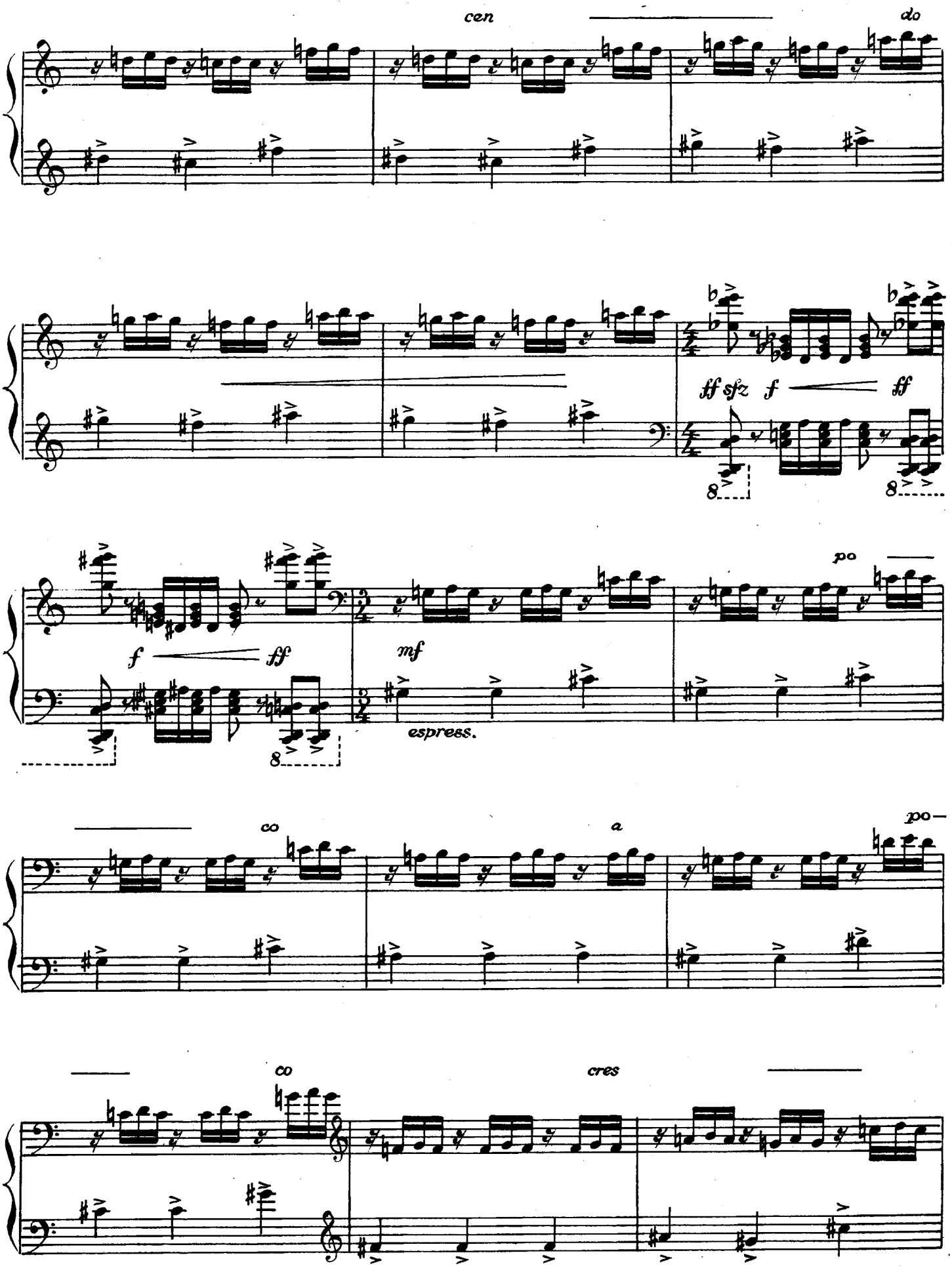
cen
do
ff sfz
f
ff
8
8
f
ff
mf
espress.
po
co
a
po
co
cres

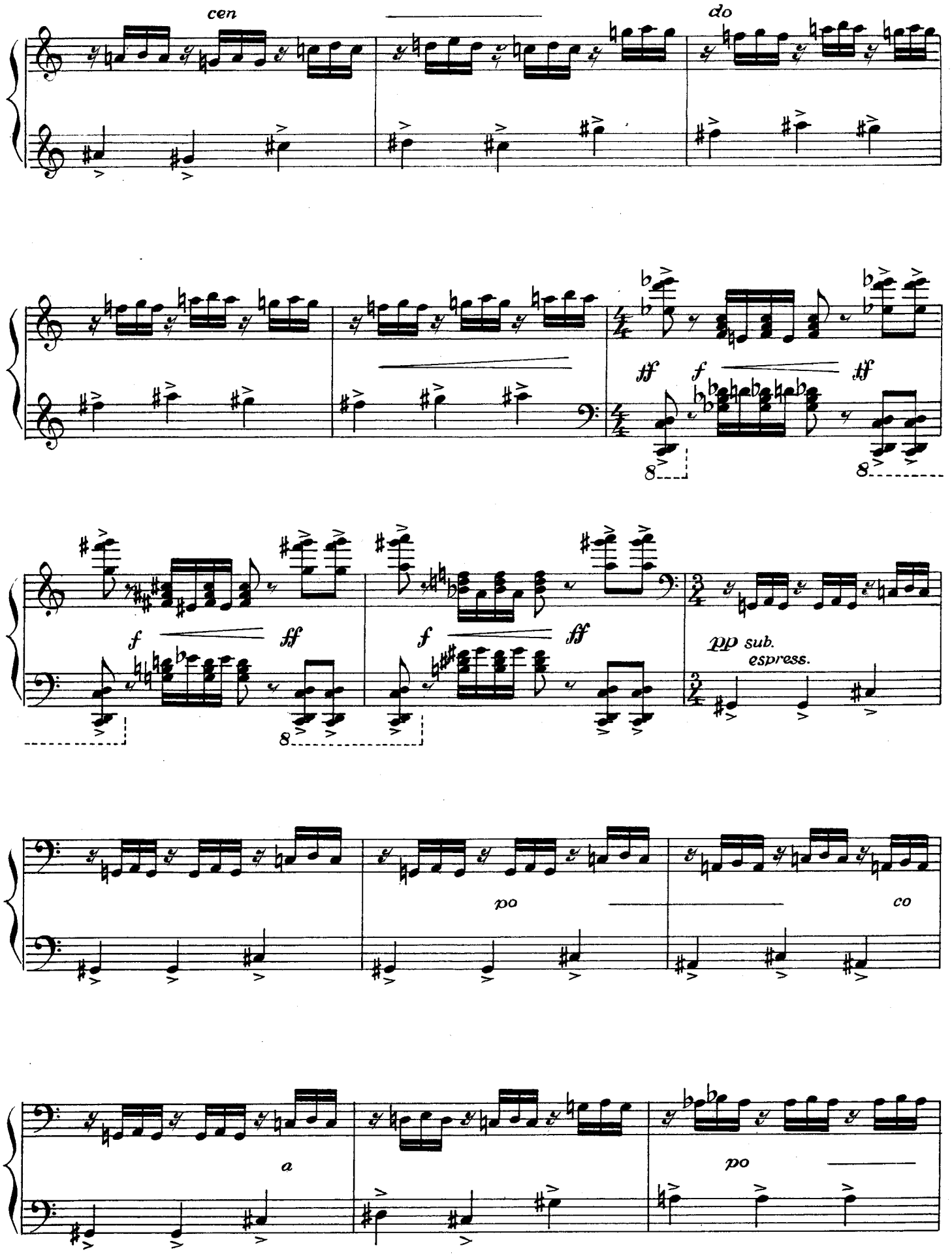
cen
do
tf
f
tf
8
f
ff
f
ff
8
pp sub.
espress.
po
co
a
po

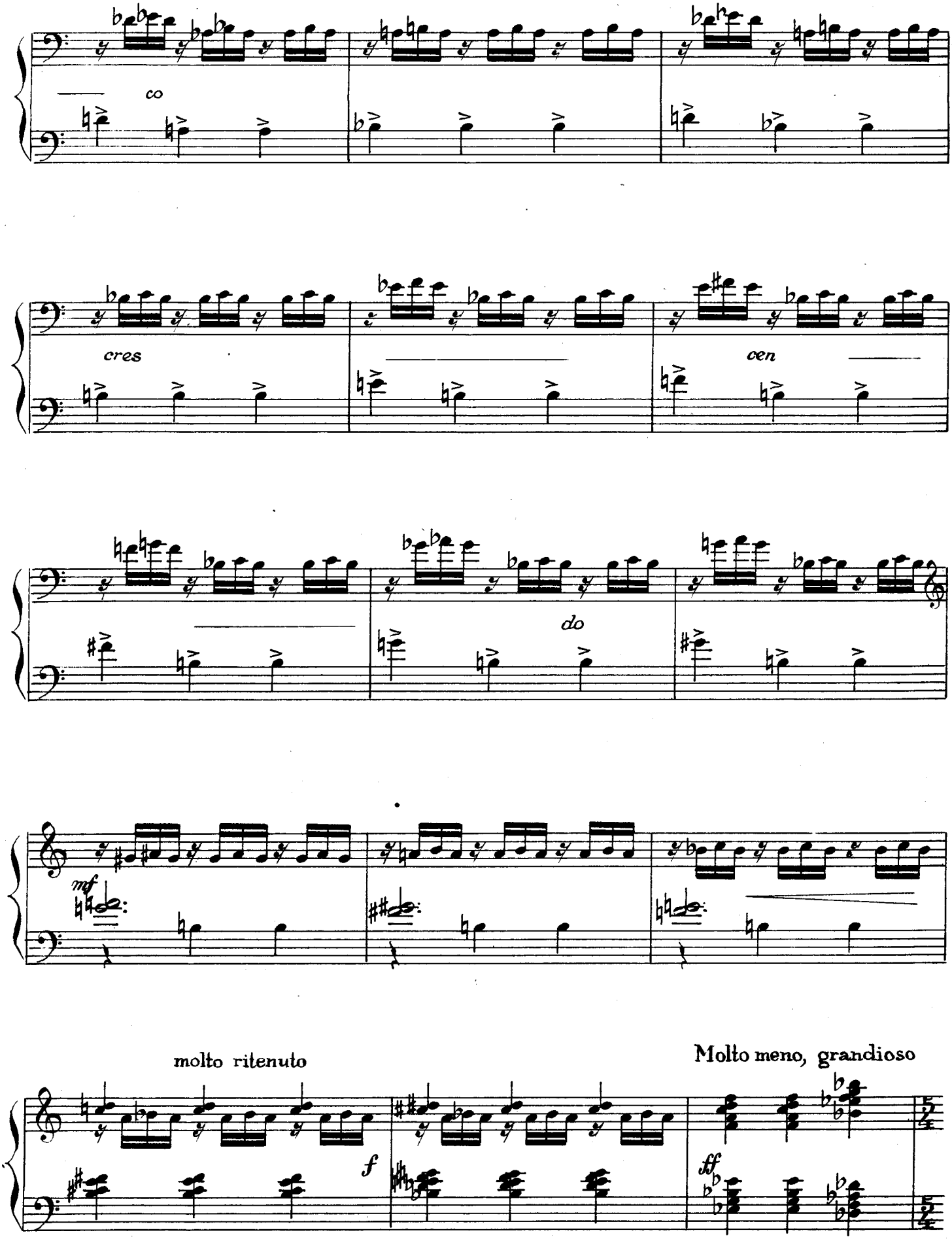
co
cres
cen
do
mf
molto ritenuto
f
Molto meno, grandioso
ff

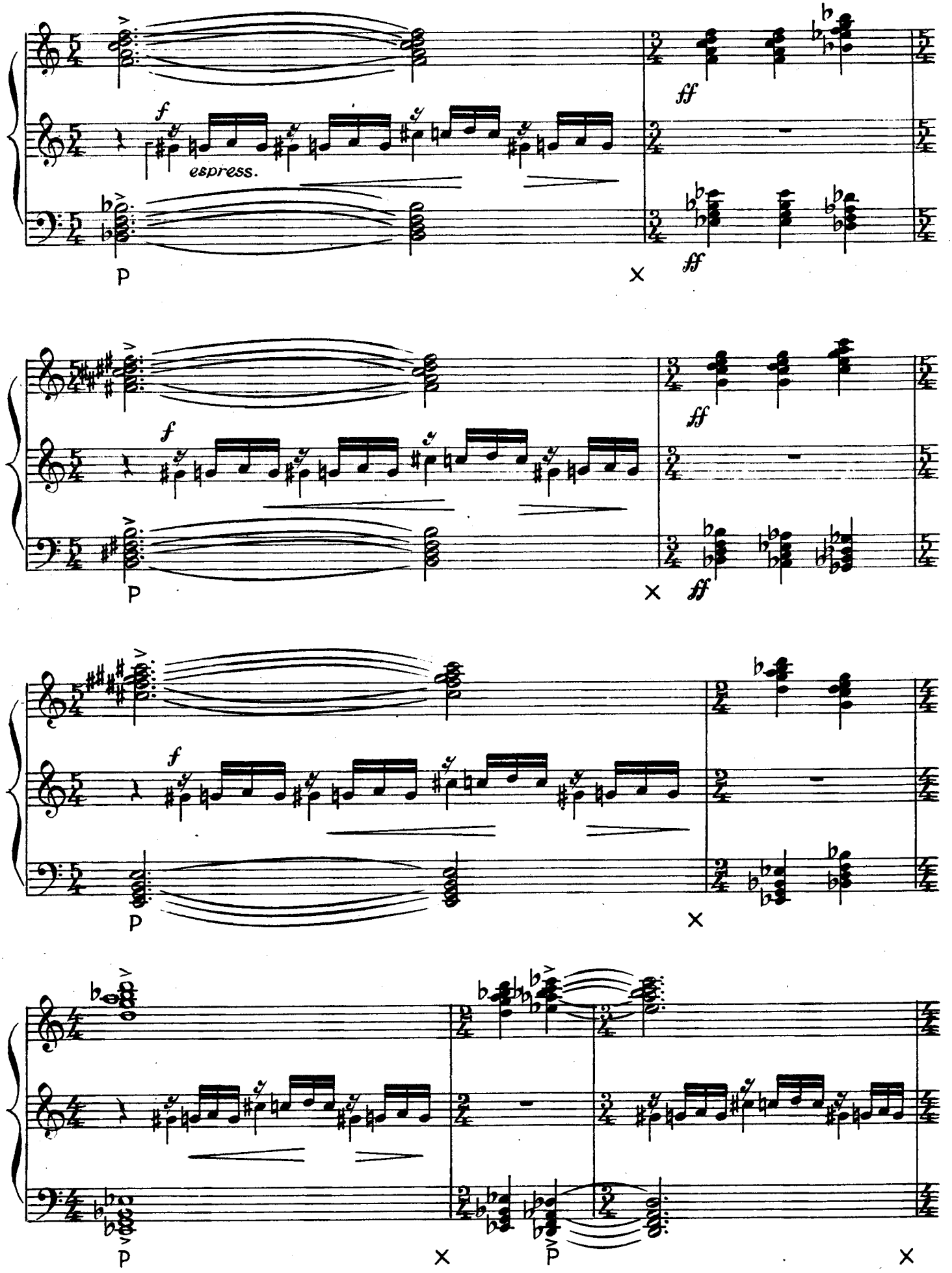
f
espress.
ff
P
X
ff
f
ff
P
X
ff
f
P
X
P
X
P
X

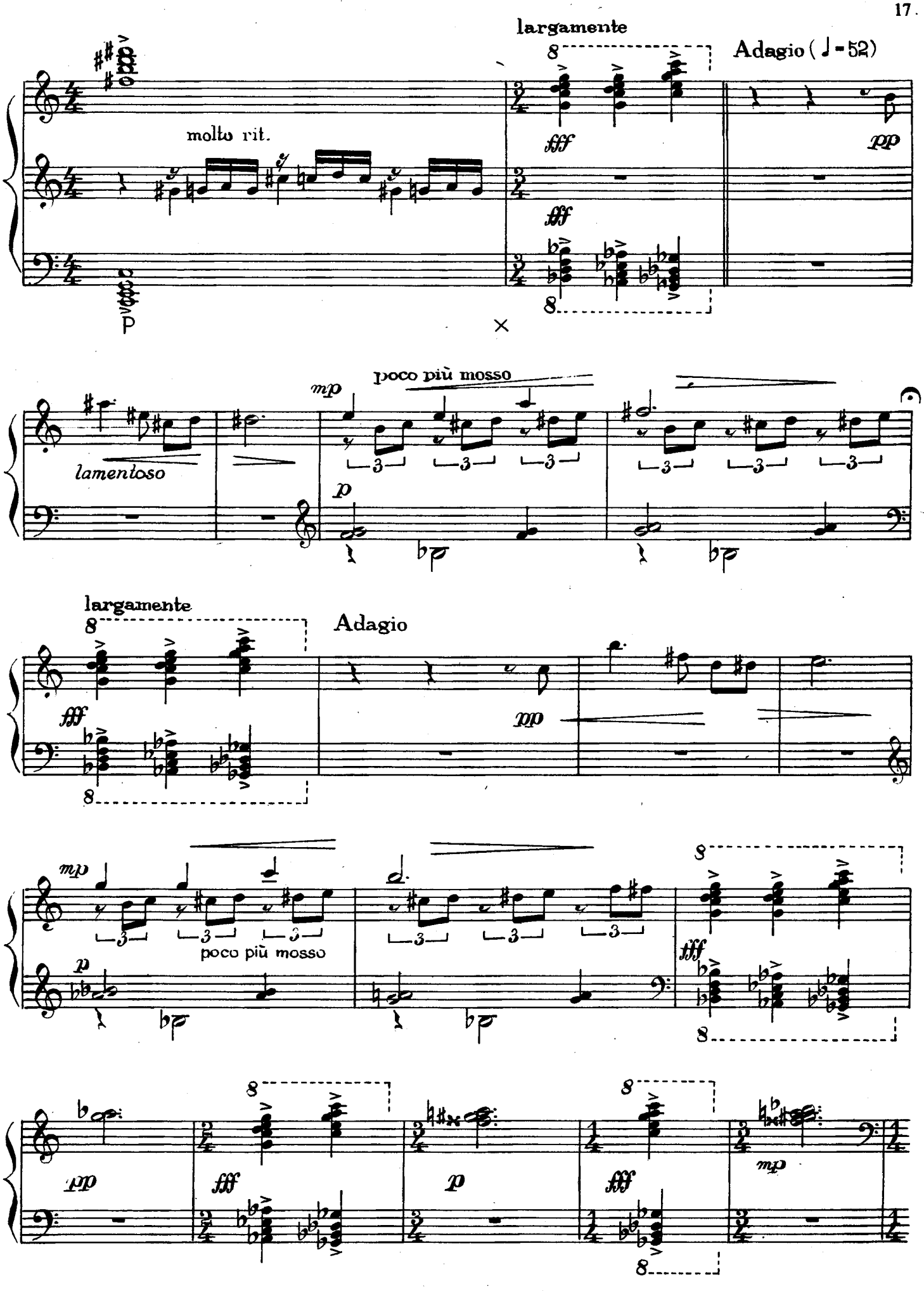
largamente
Adagio (♩ = 52)
molto rit.
fff
pp
P
poco più mosso
mp
lamentoso
p
largamente
Adagio
fff
pp
mp
poco più mosso
p
tff
pp
fff
p
fff
mp
fff

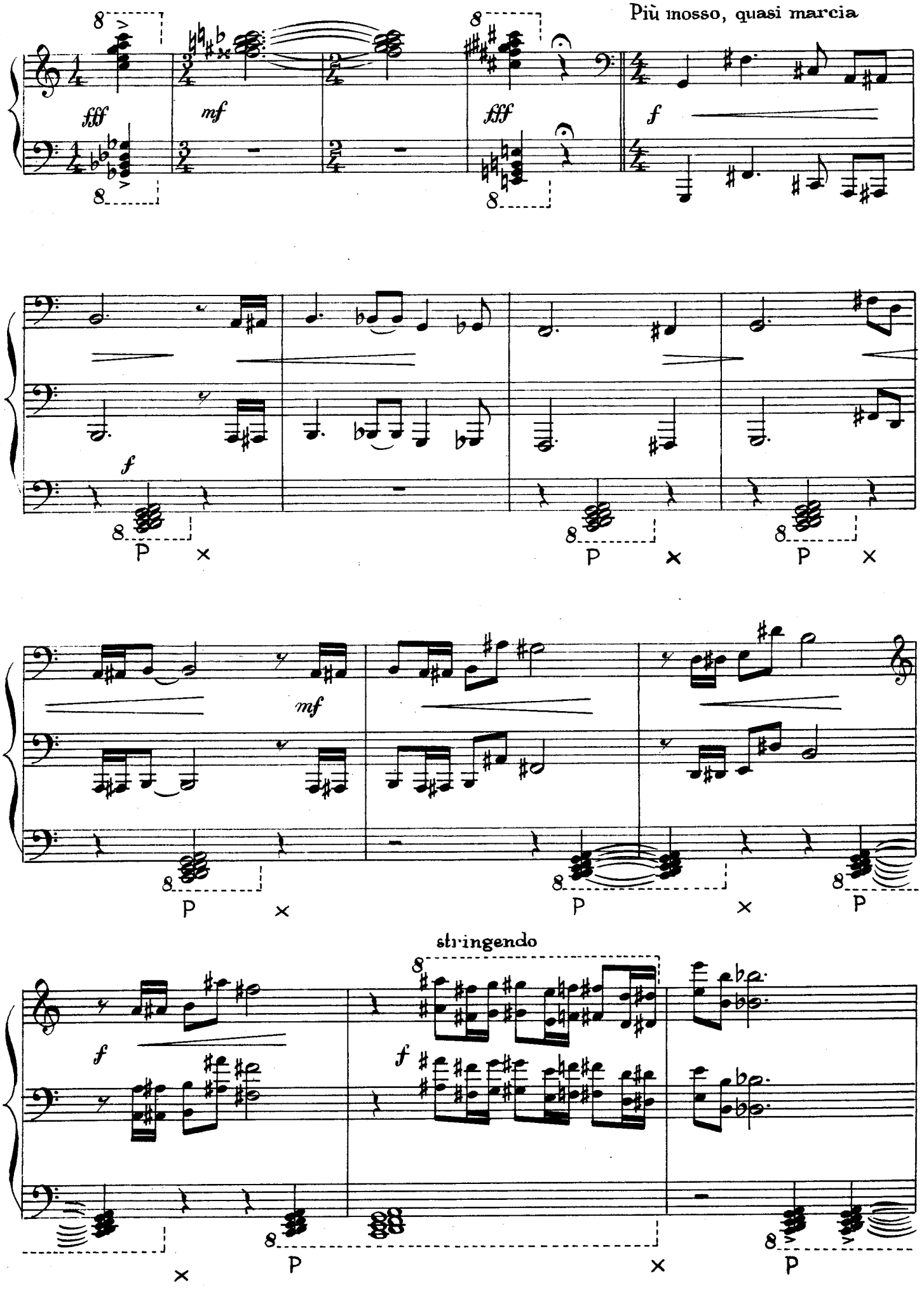
Più mosso, quasi marcia
fff
mf
fff
f
f
P
mf
stringendo
H 5539

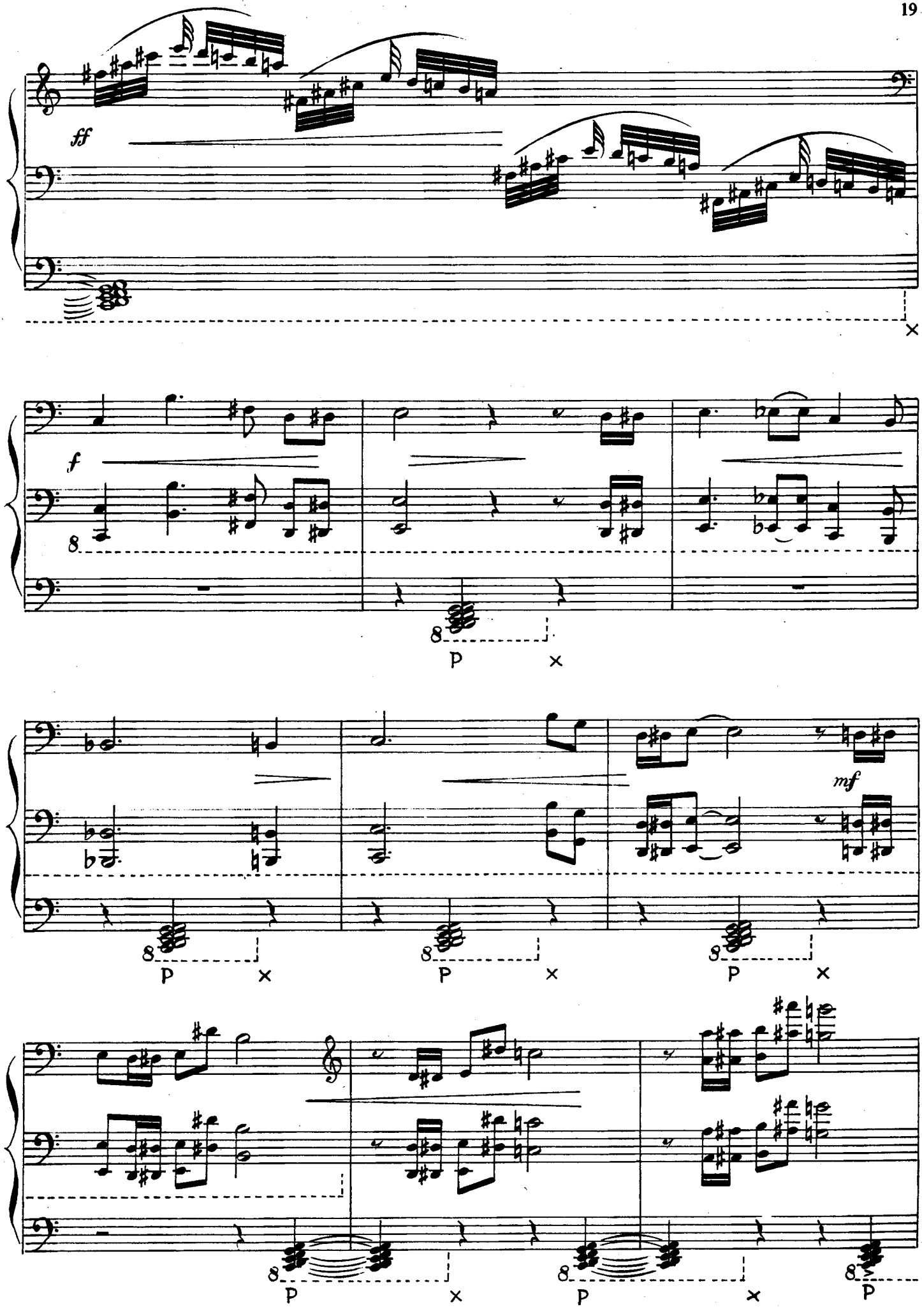
ff
f
p
mf

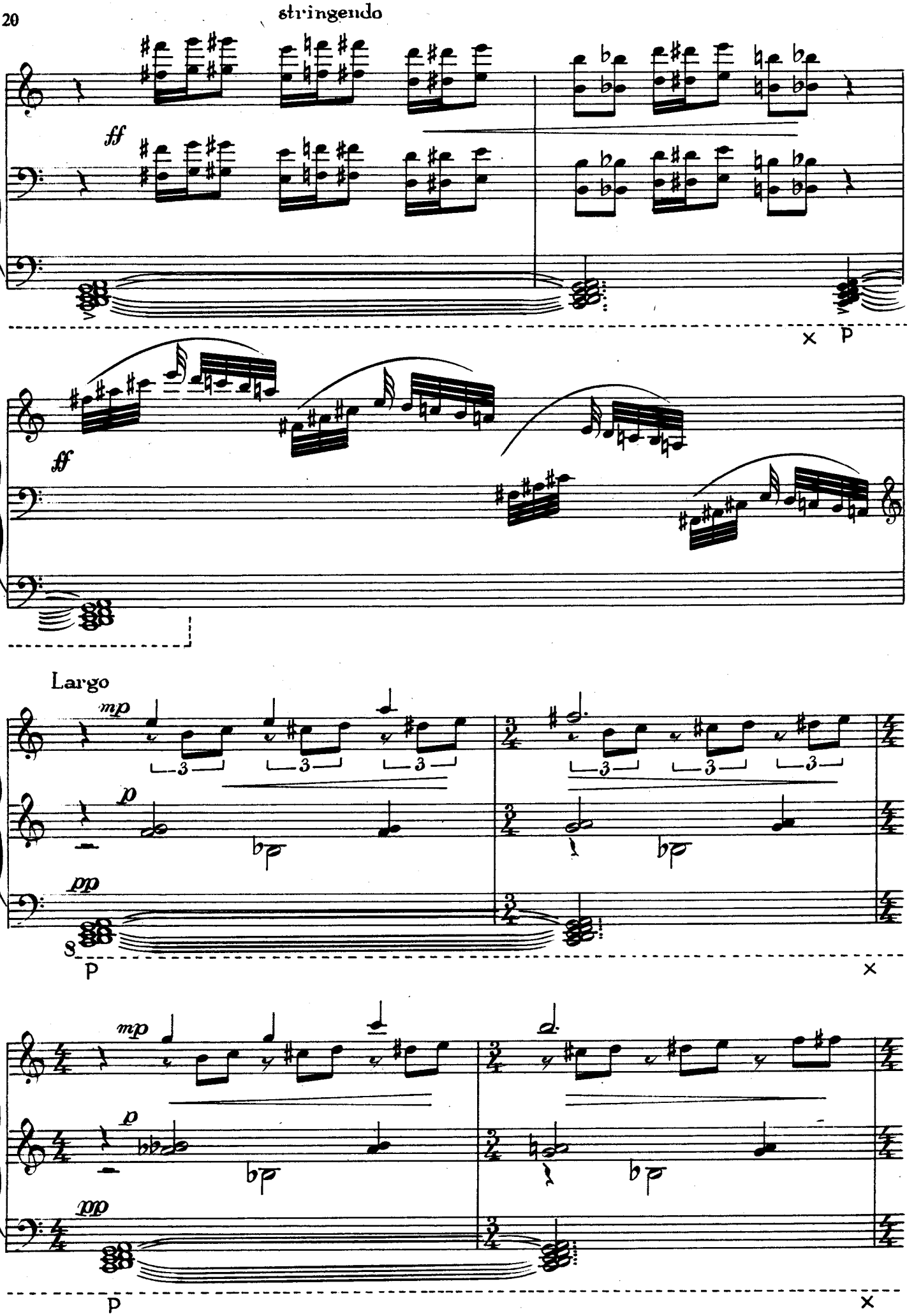
stringendo
ff
ff
Largo
mp
p
pp
mp
p
pp

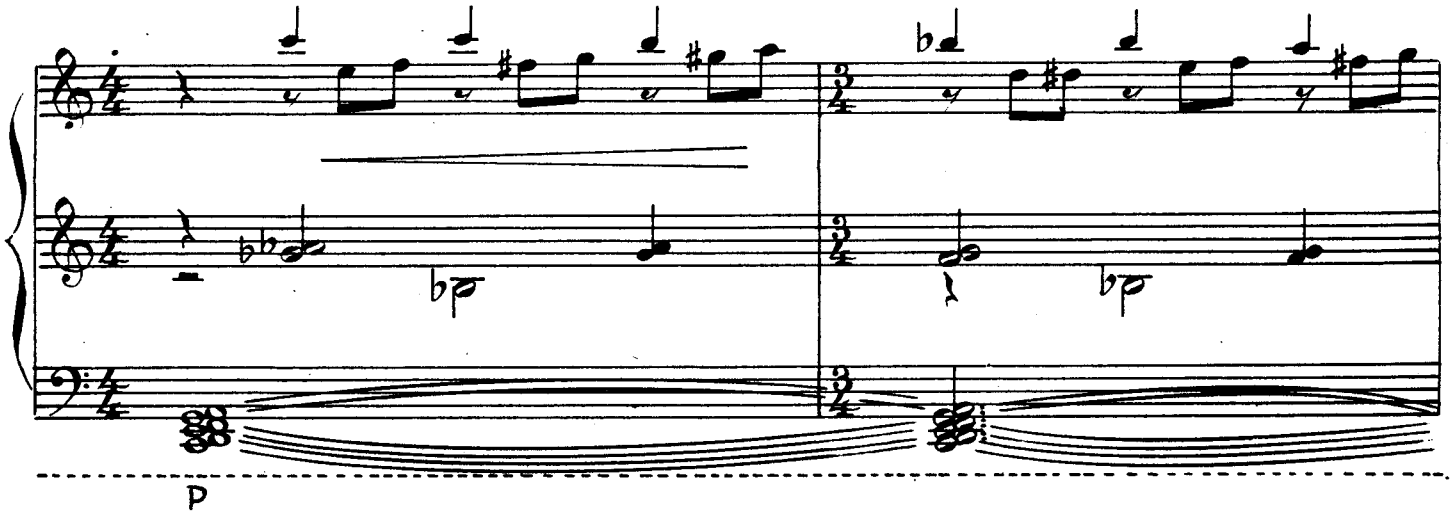
p

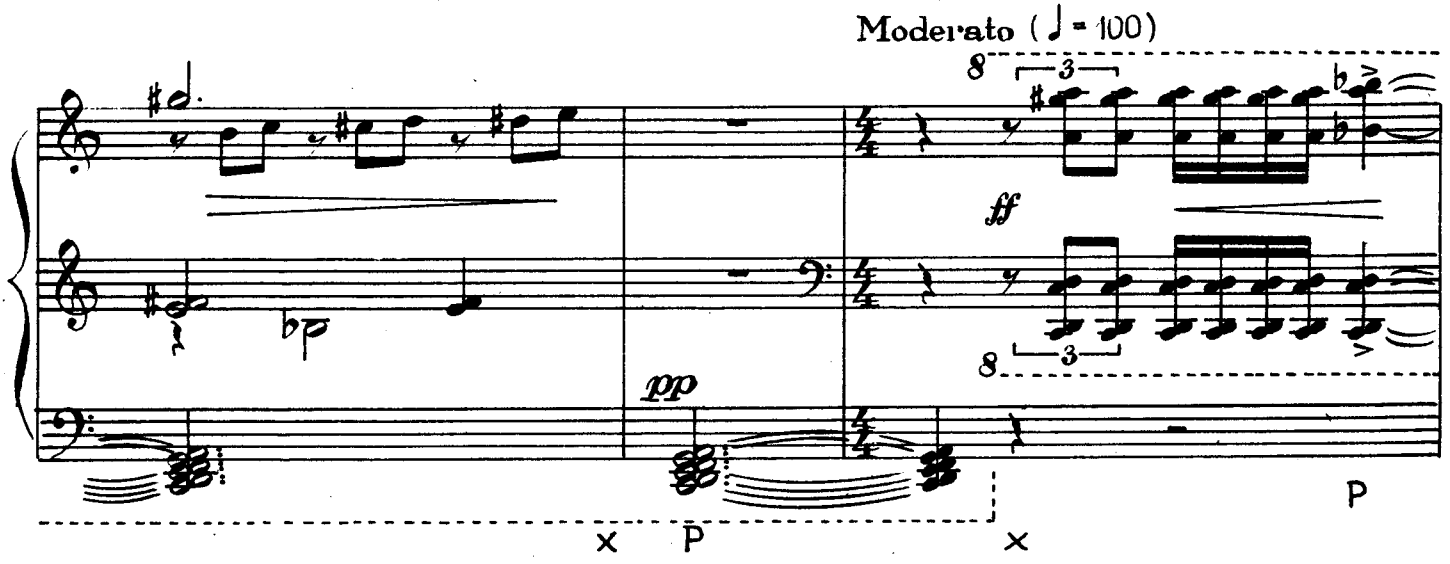
Moderato (♩ = 100)
ff
pp
p
x
p
x

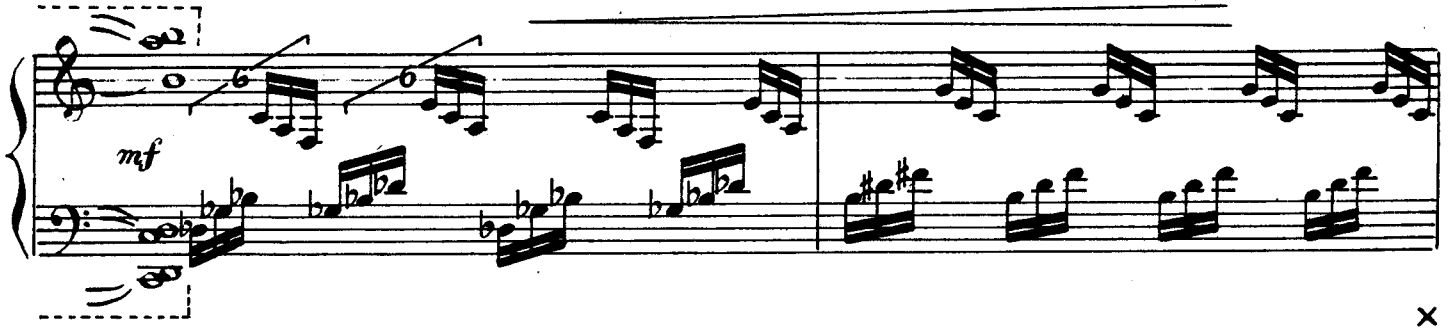
mf
x

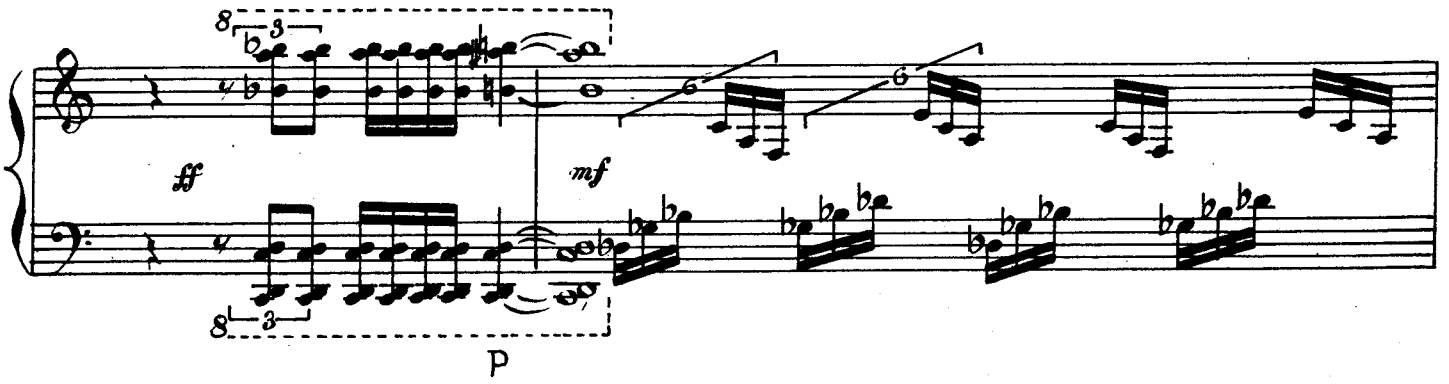
ff
mf
p

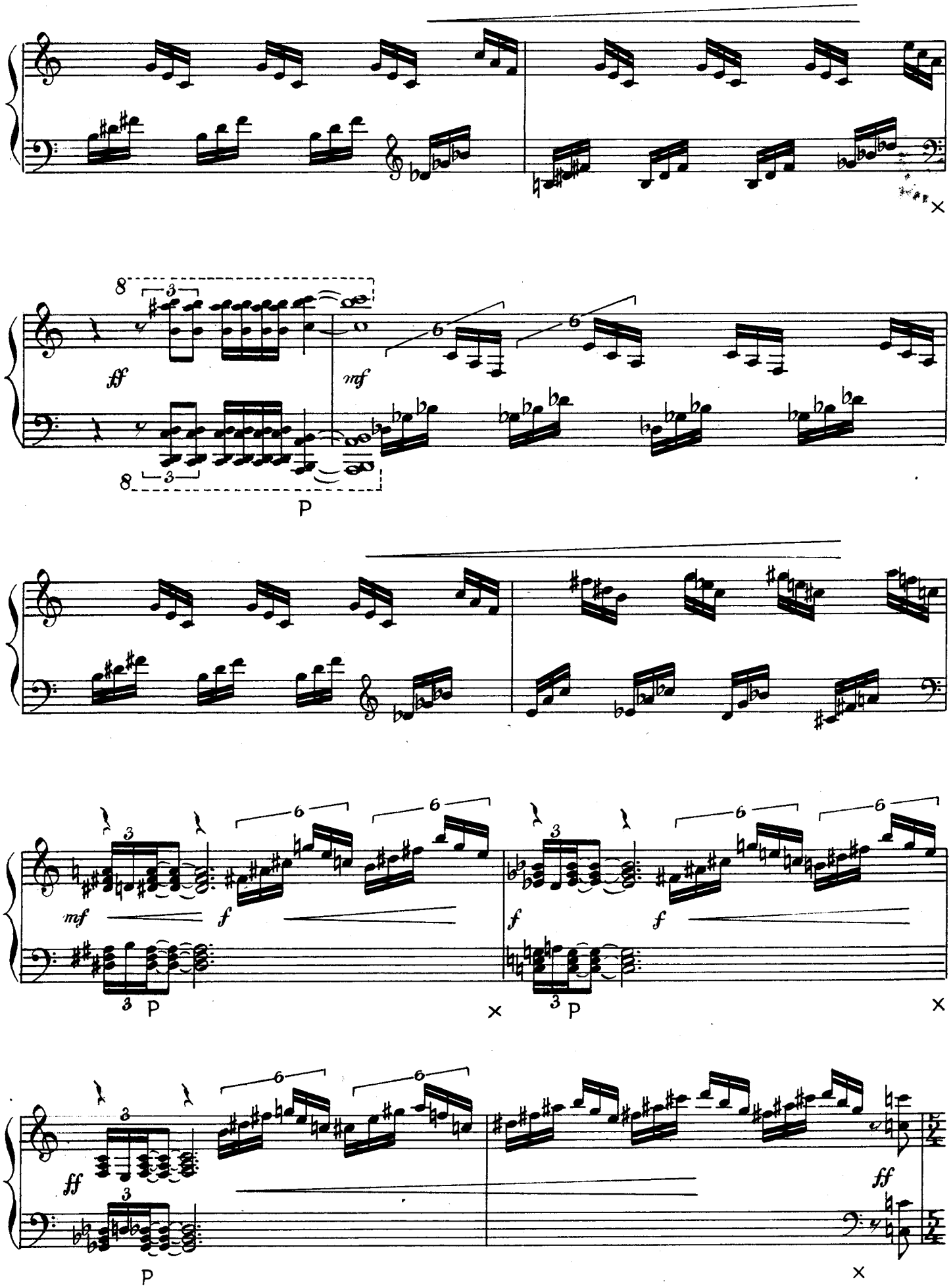
ff
mf
P
mf
f
f
f
P
P
ff
ff
P

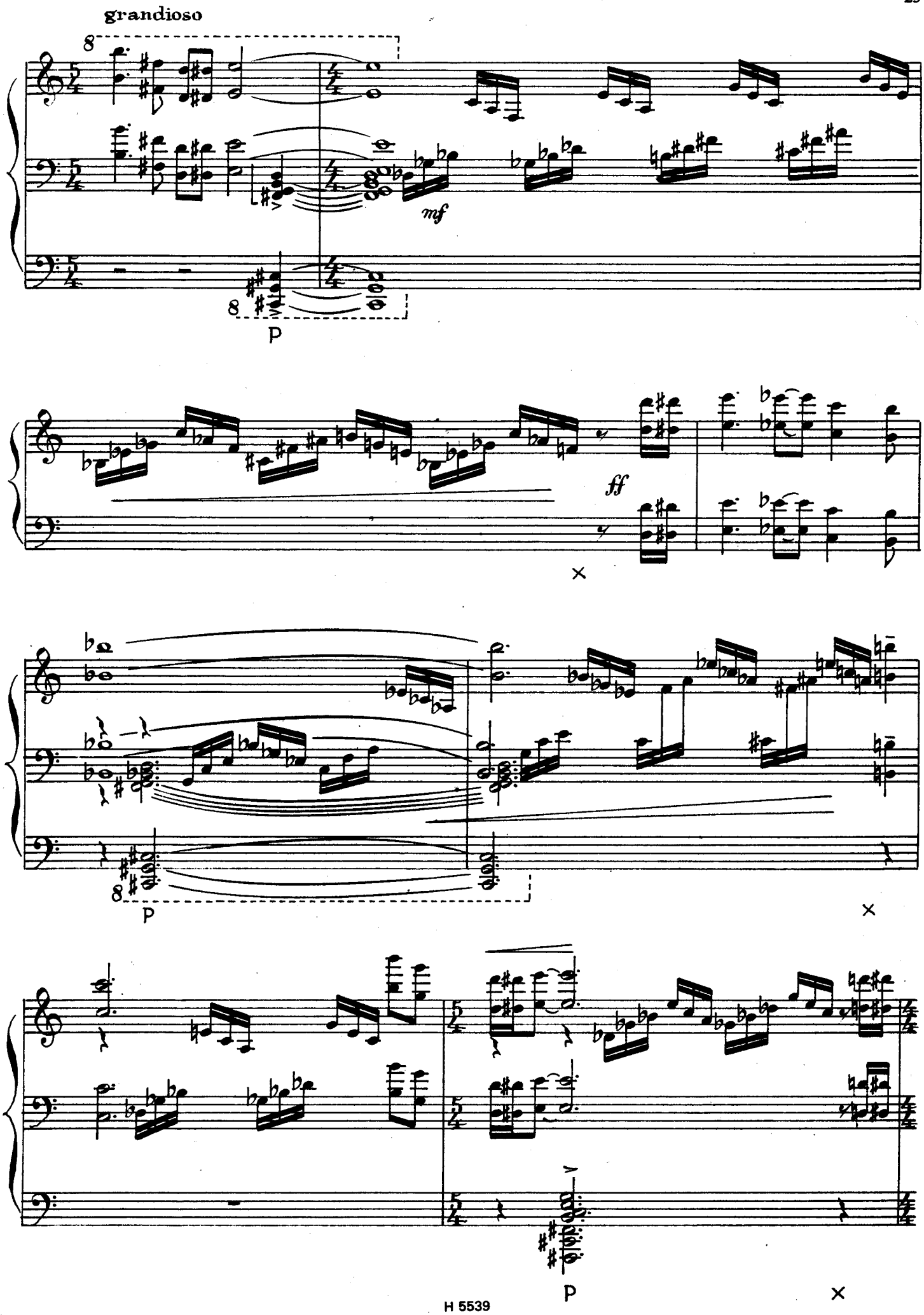
grandioso
mf
P
ff
P
P

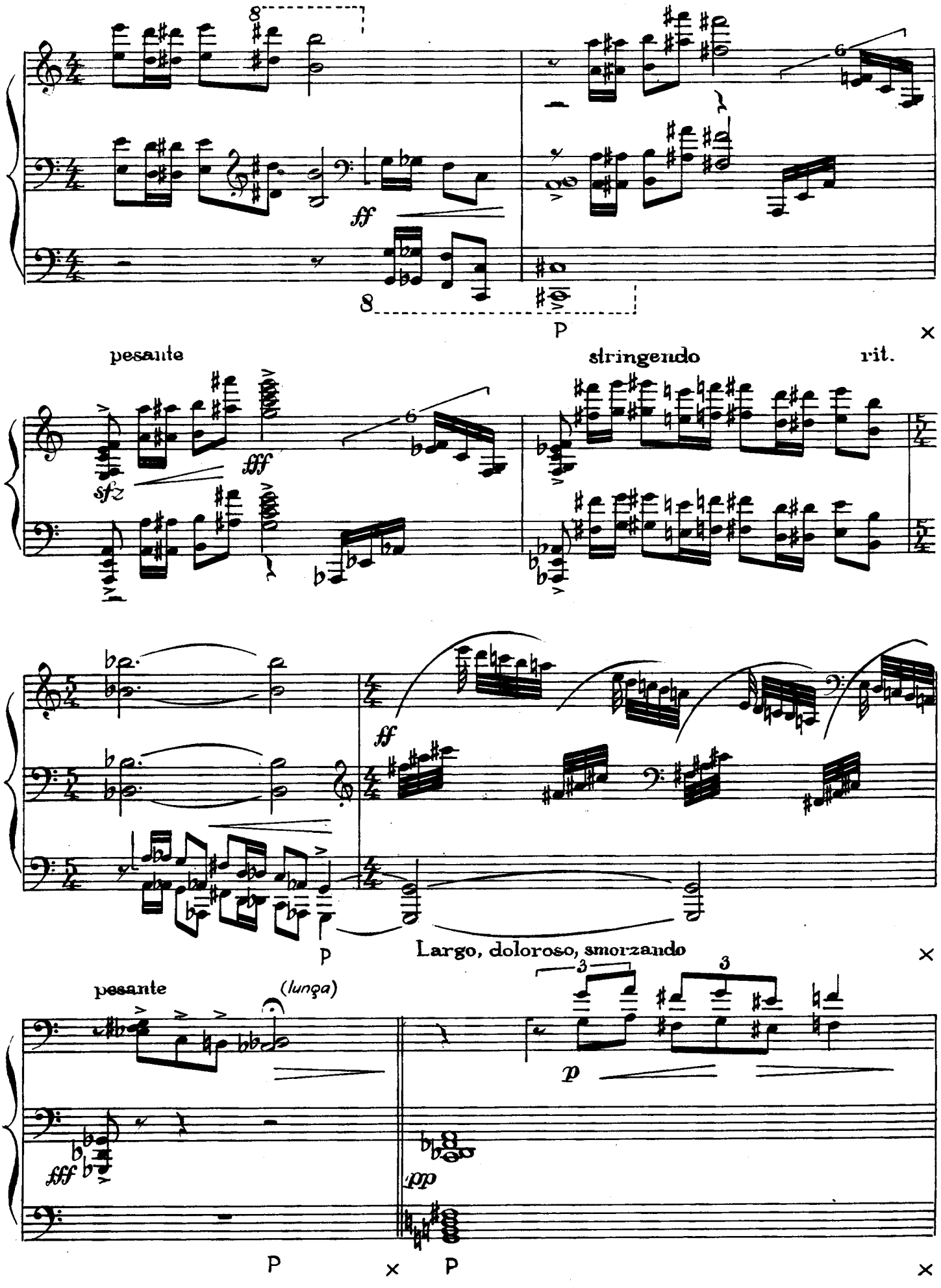
ff
P
pesante
sfz
fff
stringendo
rit.
ff
P
Largo, doloroso, smorzando
pesante
(lunga)
fff
p
pp
P
P

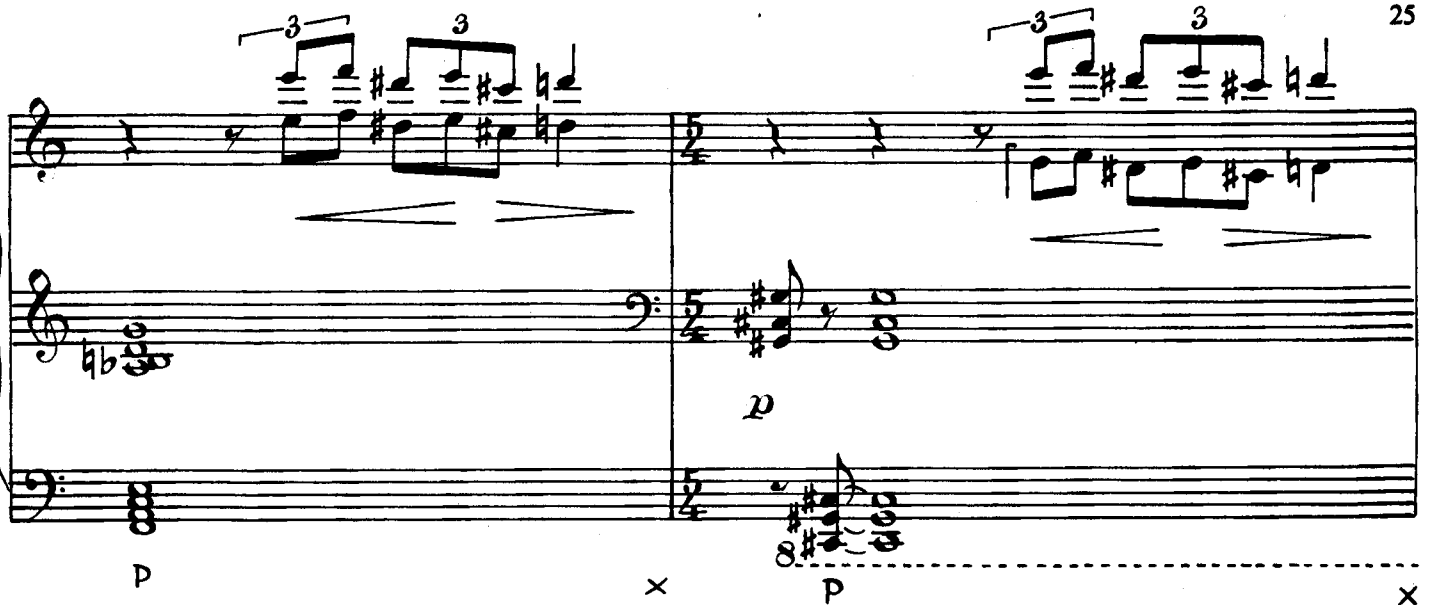
3
3
3
3
p
8
p
p
×
×

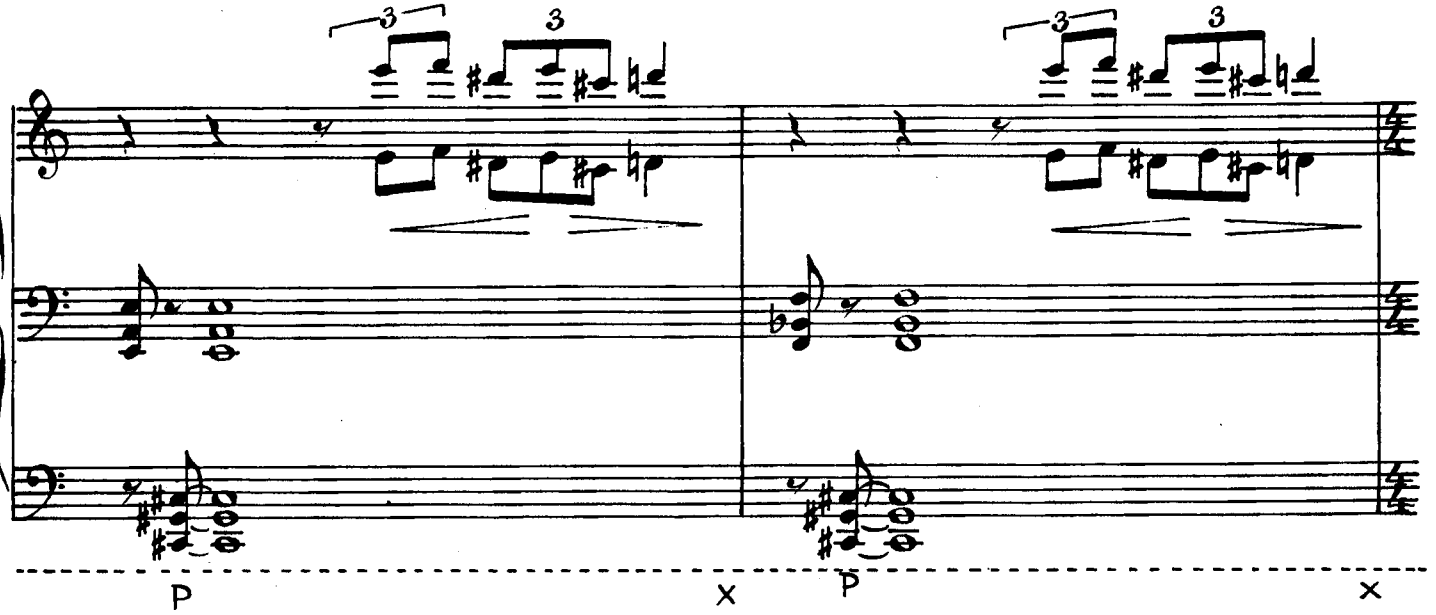
3
3
3
3
p
p
×
×

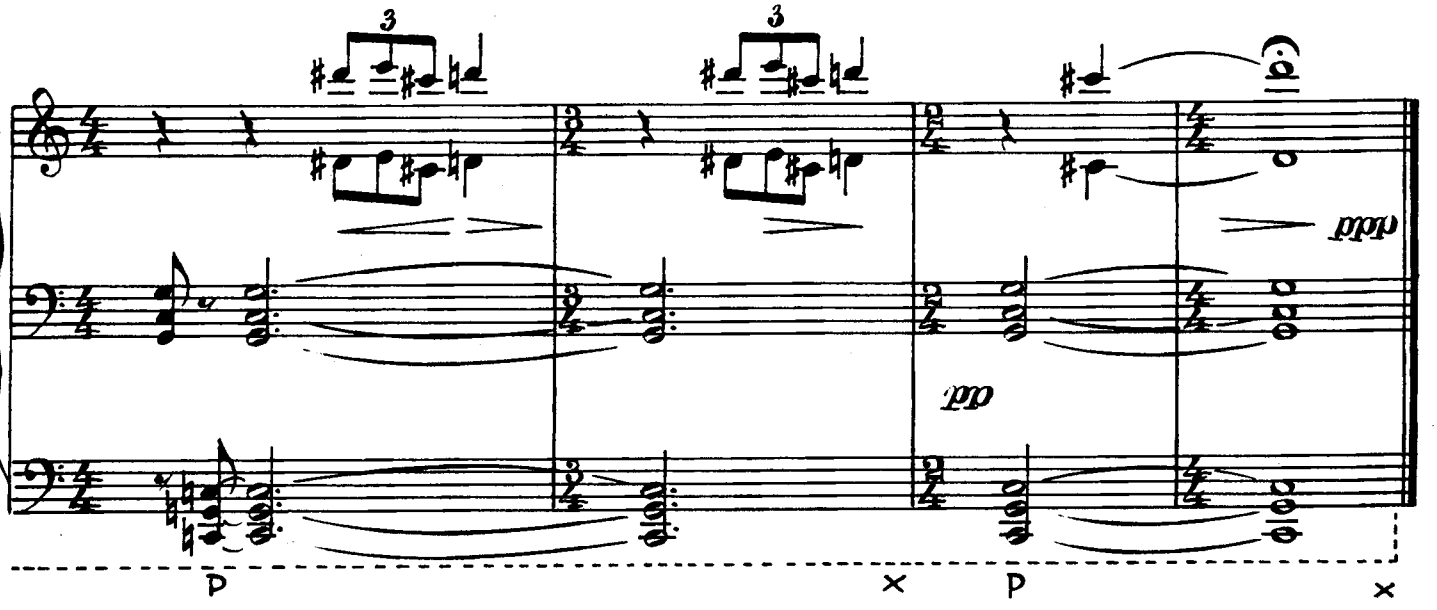
3
3
ppp
pp
p
p
×
×